

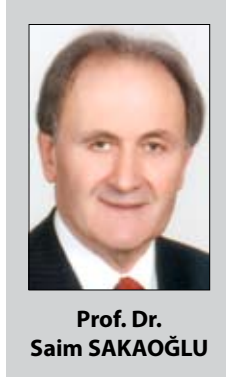

Tatil Yazıları: 7 72 YIL SONRA ANAMAS DAĞI EFSANESİ

Halk anlatmaları kolayca değişebilir, yeni şekillere bürünebilir. Fıkralar, masallar, efsaneler hep böyledir. Bugün anlattığımız şekli gelecek yıl bile aynı şekilde, ilk anlattığımız günkü gibi anlatamayız.

Bu değişikliğin çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerin başında hafızamızın zayıflaması gelecektir. Biz, bugün yaşadığımız olayı bile gelecek yıl aynen anlatmaktan aciziz. Bu farklılaşmada neleri değiştirmeyiz ki... Kişi adlarını, yer adlarını, olayların akış sırasını ve daha neleri neleri...

Bu kültür ürünleriyle uğraşmasının kırkı (yıl) çıkan bizim gibi birileri için günlük hayatta pek güzel örnekler konu olarak karşımıza çıkarır. Dağarcığınızdaki sayısız halk anlatması, dinlediğiniz veya okuduğunuz halk anlatmalarını çağırıştırır. Bu, örtüşme olmasa bile benzeşme boyutundaki paralellik sizi karşılaştırma yapmaya zorlar. Bu karşılaştırma hem size düşen bir görevdir, hem de kültürün sizden beklediği bir hizmettir. Gaydur-guydur yöntemleriyle unvan sahibi

**Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU**

olanların, çevirileri kendi çalışmasıymış gibi sunanların baş tacı edildiği bir ülkede, size bu respitleriniz sebebiyle görev ve sorumluluklar yüklenmektedir. 'Bana ne?' veya 'Aman canım sen de...' diyerek bu görev ve sorumluluktan kaçma ihanetinin sabıkası olamazsınız. Biz bu düşünceyle sizi zaman zaman karşılaştırmalı çalışmalarla teselli

etmeye çalışacağız. Hemen şunu da belirtelim ki alıntılarda tam künye verilecektir ve "Bu yazıyı biz yazdık ve bizim imzamızla" yayımlanıyor. Yani Veli'nin yazdığı yazı bizim imzamızla yayımlanmıyor.

Hülya Söylemez Hanımefendi'yi tanımam, bilmem. Bir yerlerde görmüşlüğüm varsa da adlarının 'Hülya Sönmez' olduğunu bilmem. İşte bu hanım yazarımız geçen aylarda, *Merhaba* gazetesinde küçük bir yazı kaleme aldı; adı, 'Bir Efsane' idi. Yazının adında 'efsane' kavramı olur da bizim dikkatimizden kaçır mıydı? Kaçmazdı elbet, kaçamadı da... Yazıyı kesip, dosyama koyup onunla ilgili bir yazı kaleme almaya karar verdim.

Yazının tarihi 3 Temmuz 2008, bugün ise 15 Temmuz... Demek ki daha mürekkebi kurumamış. Ama bizim yazımızın yayımlandığı zaman belki de üzerinden birkaç ay geçmiş olacak.

Yazının, 'ön konu'su 'Anamas Dağları ile ilgili bir efsane', asıl konusu ise 'anlatılanların günlük yorumu.' Biz, birinci kısım ile ilgileneceğiz, bizi ilgilendiren kısım da orası...

Yazar, "Geçen haftaki yazımızda Beyşehir'den söz etmiştik sizlere." diye söze başlamakta, Anamas Dağları'nın coğrafi özelliklerini anlattıktan sonra da efsaneye geçmektedir.

Biz, yazıyı okuduğumuzda 32 yıl öncesine dönmüş, 1976'da ilk baskısı yapılan (4. bs. 2004) *101 Anadolu Efsanesi* adlı eserimizi hatırlamıştık. Çünkü orada da bir 'Anamas Dağı Efsanesi' vardı. Bir başka nokta, biz bu efsaneyi 1931 yılında yayımlayan Naci Kum'un anlatmasıyla 1950'lerin başında bizim evde dinlediğimiz şekillerden yola çıkarak yazmıştık.

Aşağıda, 77 yıl önce (1931) yayımlanan, bizim 32 yıl önce gündeme taşıdığımız (1976) ve Hülya Hanımın yeni bir şekilde bizlere sunduğu iki efsane metnine yer verilecektir. Önce efsaneyi bir okuyalım, sonra görüşlerimizi sunacağız:

"Anamas Dağları Beyşehir Gölü'nün güney sınırını oluşturur. Aslında Toros sıra dağlarının uzantısı olan dağlar, yörede bu isimle anılırlar. Kar, en yüksek tepesinin daim misafiridir. Yaz ve kış hiç terk etmez onu. Belki de görünüşündeki heybet bundan kaynaklanır. Güneş gölün üzerinden süzülerek avuçlarında batar tepenin ve gece mağrur başını aşarak çöker kente. Bu heybetli dağlara ait bir de efsane dolaşır dillerde.

Eski zamanlarda Yörükler bu dağların eteklerinde çadır kurarlarmış. Serin yaylaklarda yazı geçirir, hayvanlarını otlatırlarmış. Bu Yörüklerin arasında bir yetim oğlancıkla anası yaşarmış. Yetim oğlan anasına bakmaya çalışır, yuvasının geçimini üstlenirmiş. Oğlan eve zamanla hakkı olmayan

şeyleri getirmeye başlamış. Bolluğa da kavuşmuşlar. Çocuk büyüyünce yörenin en korkulu eşkıyası olmuş. Bir gün yakalanarak Kadının huzuruna getirilmiş ve idam cezasına mahkûm edilmiş. Bunun üzerine eşkıya:

"Kadı efendi beni asmayın. Ben çocukken anam n'ettimse ses etmedi... Eve getirdiğimi haram mı, helal mi demeden yedi. Bana doğruyu yanlışlığı göstermedi. Bu yüzden beni değil 'anamı as'ın."

Kadı eşkıyayı haklı bularak onu değil anasını asmış. Böylece bu dağların adı Anamas kalmış (*Merhaba*, 3 Temmuz 2008).

Acaba, *101 Anadolu Efsanesi'*nde neleri, nasıl anlatmışız, bir de onları okuyalım:

ANAMAS DAĞI

"Eğirdir Gölü ile Beyşehir Gölü arasında kalan bölgede, göllere, âdeta paralel olarak uzanan bir dağ silsilesi vardır. Burada, 2110 metrelik yüksekliğiyle Anamas Tepesi dikkati çekmektedir. Bu dağ ile ilgili olarak Konya ve Isparta bölgelerinde şu efsane anlatılmaktadır:

Bu dağın eteklerinde birçok köyler vardır. Buralardaki halk geçimini, diğer dağ köylüleri gibi odunculukla, hayvancılıkla sağlarlar. Fakat çoğu fakirdir, kıt kanaat geçinebilmektedir. Böyle fakir ailelerden birinin küçük yaşta bir oğulları varmış. Annesi bunu daha o çağlarda hırsızlığa alıştırmış. Çocuk, komşularının kümeslerinden tavuk bulur, tavuk çalar; yumurta bulur, yumurta çalmaya başlar.

Derken çocuk büyür, onunla beraber cürümleri de büyür. Delikanlı artık tavukla, yumurta ile uğraşmaz; dağ başlarında yol kesmeye, adam soymaya alışır. Düpedüz eşkıya olur bu küçük tavuk hırsızı.

Mukadder akıbet onu da yakalar. Hükûmet kuvvetleri tarafından sarılır, çaresiz kalınca teslim olur. Muhakeme edilir, işlediği suçlar bir bir sayılır. Karar acıdır: Eski tavuk hırsızı, yeni eşkıya asılacaktır!

Bunu darağacının altına götürür-

ler, son arzusunu sorarlar. Su ister, abdest alıp iki rekat namaz kılar. Namazdan sonra ellerini göğe kaldırıp Allah'a yalvarmaya başlar.

“Yâ Rabbim, benim günâhım olmadığımı bilirsin. Ben masum bir çocukken anamın zoru ile bu yollara düştüm. Yâ Rabbim, beni asma, anamı as.”

Ölüm korkusu ve heyecanı ile duasını yüksek sesle yapmaya başlayan delikanlıyı dinleyen ilgililer onun suçsuz olduğunu, asıl suçlunun anası olduğunu öğrenirler. Böylece delikanlı kurtulur.

İşte, o günden sonra, delikanlının eşkıyalık yapıp yol kestiği dağlara ‘anamı as’tan gelen Anamas adı verilmiştir.” (Sakaoglu 2004:107-108)

Hülya Hanım, “Bu heybetli dağlara ait bir de efsane dolaşır dillerde.” demektedir; başkaca bilgi yoktur efsane hakkında...

Bizim kaynak bilgilerimiz ise şöyledir: Naci Kum, “Davras-Anamas-Eğirim-Gelincik Ana”, *Ün*, (Isparta), 4 (42), Eylül 1931, 110. Biz de, çocukluğumuzda Konya merkezinde bu efsaneyi çeşitli kimselerden dinlemiştik (Sakaoglu 2004: 257).

Efsanelerimizi bir hatırlayınız hele... Söylemez yayınında “Yetim oğlan anasına bakmaya çalışır, yuvasının geçimini üslenirmiş.” deniliyor. (Sonuncu cümle efsanenin ruhuna uygun düşmüyor!) Sonuçta, ‘yetim

oğlan’ ‘yörenin en korkulur eşkıyası’ oluyor. Yani, ananın hiç suçu muçu, teşviki filan yok. Bu eksiklik aşağıdaki hüküm için bir hazırlık gibi geliyor. Hani, kadı efendi ‘yetim oğlan’ı idama mahkûm eder ya, oğlancık (!) da der ki:

“Ben çocukken anam n’ettimse ses etmedi... Eve getirdiğimi haram mı helal mi demeden yedi. Bana doğruyu yanlış göstermedi. Bu yüzden beni değil ‘anamı as’ın.)

Bizim yayınıımızda ise, söz edilme- se bile babasının da olduğu anlaşılıyor. Ayrıca, çocuk özel olarak yetiştiriliyor: “Annesi bunu daha o çağlarda hırsızlığa alıştırdı.” Sonunda bu da bir eşkıya olup çıkar.

Söylemez Hanım’ın yayınıının asıl konusu efsanenin konusundan bir ders çıkarmaktır. Ve bu iş uzun uzun anlatılmıştır. Oysa efsaneler söyleyeceklerini anlatma bitince söylemiş olurlar, bir de açıklayıcı ‘asıl konu’ya gerek duymazlar.

Evet, bir halk anlatması, Anamas Dağı efsanesi zaman ve coğrafya farklılıklarıyla şekil değiştirmekte ve karşımıza yeni bir kimlikle çıkmaktadır. Konya’nın batısı ile Beyşehir ve Eğirdir göllerinin çevresinde yapılacak olan derlemelerde kim bilir daha ne renkli anlatmalar kaydedeceğiz.

Gençlere bu görevi veriyorum. Derleyiniz ve karşılaştırarak bazı sonuçlara ulaşınız!

Aczimin Giryesi

Ölüme çare yok...

Ne kadar çok yaşarsan yaşa, öleceksin,
Aslın toprak, yine toprağa döneceksin,
Nuh da olsun Süleyman da olsun, çaresiz
Bir gün Azrail'i karşında göreceksin.

Ahmet Serzi

Halit GÜLER
Emekli Diyanet İşleri Bşk.
Yrd.

B İ R D E N E M E :

AY BUGÜN GECİKTİ

Evimin balkonuna oturdum, her gün olduğu gibi ayın ortaya çıkmasını, daha doğrusu benim görüş alanıma giren gök yüzünde bütün parlaklığıyla cömertçe bana da görünmesini bekliyorum. Her nedense ay, bugün gecikti veya bana öyle geliyor. Aslında ay, gecikmez. Dünya yaratılalıdan beri ayın geciktiğini bilen, duyan ve gören kimse de yok. Gökyüzü ilmiyle uğraşanlar ve ayın hareketini inceleyenler böyle bir olay hatırlamıyorlar ve eserlerinde yazmıyorlar.

Bu gün, gök yüzünde bulut da yok. Ay, şanslı bir gününde, rahatlıkla görülmesi lâzım. Acaba ben, balkona bu gün, her günkünden biraz daha erken mi oturdum? Bu uçsuz bucaksız âlem yaratılalıdanberi ay, hiç gecikmemiş ki. O halde benim, hiç şikâyet etmeden sabırla, ayın etrafa ışık saçarak ortaya çıkmasını biraz daha beklemem gerekiyor. Esasen her gece ayla birlikte görmeye alışık olduğum yıldızlar da, her zamanki yerlerinde değiller. Demek ki benim balkondaki yerimden zaman zaman kalkarak ayın geleceği tarafa eğilip eğilip merakla baktığım gibi, onlar da ayı karşılamak ve parlaklığından parlaklık alabilmek için ayın geleceği yöne kaymışlar. Tabii ki bu benim balkonumdan görebildiğim gökyüzü kesitine göre kabaca bir tespit.

Ay görünmeden önce fırsat kol-

layan karanlık, koyuluğunu ve görünmezliğini biraz daha artırıyor. Karşı sitenin ışıklarının da, ortalığa çöken karanlık sayesinde parlaklığı gittikçe artıyor. Haklılar. Ayın olmadığı geceler, komşu sitelerin ışıkları daha çok şımarırlar. Ayın ışın gücüne ve parlaklığına sahip olmadıkları için onu kıskanırlar. Ne yapalım ay, karanlığı yırtarak ortaya çıkıncaya kadar bunlarla yetineceğiz ve bakış istikametimizi bir süre onlarla aydınlatacağız.

Ay, gökyüzünde görününceye kadar, yokluğundan faydalanarak ve lambanın ışığını kullanarak bende hızlı hızlı bir şeyler karalamaya ve yazımı bitirmeye çalışıyorum.

Ayın çirkin yüzünü veya gök yüzünde kapkara halini hiç gördünüz mü? Ayın çirkin yüzü yok ki kapkara rengi olsun. Sahiden ayın gölgesi var mı? Varsa yer yüzünün neresine düşüyor. Benim balkona düşmüyor da. Mesafeyi aradan kaldırma gücüne sahip olmadığımız için aya ulaşamıyoruz. Hiç olmazsa yumuşak gölgesine şöyle bir dokunabilirsek. Ayın gölgesi gecede ışıktır, karanlıkta mehtaptır, gök yüzünde kandildir. Dikkat ederseniz ay, güneşe nispetle yumuşaklığı, merhameti ve cana yakınlığı temsil eder. Güneş ise sertliği, yakıcılığı ve acımasızlığı temsil eder. Onun için halk arasında derler ki; cennet ayda, cehennem güneşte. Ay, insanlara cennetin kendi varlığında ola-

bileceğini söyleme cesaretini veriyor.

Ay görünmeden biraz daha yazayım.

Ay, insanları karanlıkta rahatlatır ve geceye karşı onların cesaretlerini artırır. Ay ışığında insanlar yazın kırlara çıkarak tarlada çift sürerler, kırlarda koyun otlatırlar, yaylaya erzak götürürler, arabalarını yıkarlar, çocuklar sokaklarda koştururlar ve bahçelerde ağaç sularlar. Mevsim kış ise ava giderler. Karanlıkta daralan, bunalan insan aya bakarak, yer yüzündeki aydınlığına ayak basarak rahatlar ve moral bulur. Ay, aydınlığıyla güneşi, parlaklığıyla şeffaflığı, istediği zaman doğup batmasıyla hürriyeti, gök yüzünde diğer gezegenlere zarar vermeden ve karışıklığa sebep olmadan yoluna devam etmesiyle toleransı hatırlatır. Lisan-ı hâl ile;” Siz, geceyi benimle geçirin ve geceyi benim aydınatabileceğim kadarıyla idare edin. Sabah olunca güneş, şu karşılığı tepelerin arkasından görünerek karanlıktan eser bırakmaz.” der. İnsanlar bu müjdenin rahatlığıyla sabahı beklerler.

Ayın güzelliğini, rahatlıkla sansürsüz seyrederiz. Güneşin güzelliğini o kadar rahat seyredeyemeyiz. Uzunları yakılmış otomobil farları gibi bakışlarımızı rahatsız eder ve hattâ iter. Hattâ; “Güneşe fazla bakmayın, gözünüzü bozar,” derler. Aya bakarken göz kapaklarımız kendiliğinden açılır. Aya dikkatli baktığımız zaman bizi kendisine davet eden bir işaret, geniş bir kabul koltuğunu görür gibi oluruz. Ay, her yerde güzel. Çölde, yalnız insana bir yakın arkadaş ve yol gösterici, en güzel görüntü aydır. Çölde kaybolan ve yolunu şaşırın insan, ayı görünce rahatlar. Dağ tepelerinde yaşayan bir insana ay, çok

yakın ve güzel görünür. O kadar yalçın tepelerin ve korkunç uçurumların yanında ve kenarında yaşayan insan, ayı hep arar durur. O insan ayın parlaklığıyla göz göze gelince, çok şükür uzakta da olsa bir düzlük varmış der ve gidivercekmiş gibi ona en yakın olan benim diye düşünür. Denizde kürek çekecek yol alan insan, ayı seyredenlerin içinde en şanslısıdır. Mehtap, bütün berraklığıyla gözünün önünde ışıltılı canlanır, dayanamaz ve aya gidiyormuş gibi rotasını mehtaba çevirir. Mehtaplı gecelerde yol almayı denizciler çok sever. Gemiyle seyahat eden yolcularda, mehtap olarak yakınlarına gelen ve yollarını aydınlatan ayla bir veya birkaç gece geçirmenin keyfini yaşarlar.

Ay, her yerde var ve her yerde güzel. Çölde bir başka güzel, Zirvelerde bir başka güzel. Denizde bir başka güzel. Gökdelenlerden oluşan cadde de bir başka güzel. Dünyanın her yerinden benim balkonumda görüldüğü gibi görülebilir. Hiç bir ayırım yapmadan herkesin balkonuna uğrar ve her evin penceresinden içeriye ışık verir.

Nihayet ay, gökyüzünde göründü. Işınları benim balkonuma da gelmeye başladı. Daha tam ortaya çıkmadığı için balkonda ayağa kalkıp biraz eğilerek geleceği tarafa baktığım zaman görülebiliyor. Esasen ben, ayı oturduğum noktadan görmek istiyorum. Öyle görmeye alıştım. Benim ayla tanışıklığım çocuk yıllarıma kadar uzanır. Yaylada, tarlada, bağda geceleri ay ışığında beşikte veya sarıncakta çok yatıp uyumuşumdur. Onun için gök yüzünde karşıma gelmesini ve bizim siteyi selâmlamasını her zaman olduğu gibi bıkmadan, usanmadan bekliyorum.

Ay, sanki bugün benden kaçıyor

gibi. Ayın onbeşi olmadan tam karşıdan, sanki dünyaya sahiplenircesine ve bütün gücüyle karanlığa meydan okurcasına ağır ağır, insanlara aydınlık dağıtırak geçiyordu. Ayın yarısını geçtiğimiz için sanki bizim yaşadığımız coğrafyadaki görevini tamamlamışcasına daha yakından, yani tam tepemizden geçmeye başladı. Tepemizden geçip gitmesi pek yakında bize vedâ edeceğinin işereti olsa gerek.

Şu anda ayı görebiliyorum. Bu ay, Ramazan ayı. On bir ayın sultanı olan ayı görüyorum. Oruç gibi parlak ve açık. Mü'minlerin gönlü gibi temiz ve aydınlık. Saat gecenin tam yarısı. Daha güneşin doğmasına vakit var. Onun için ayda bir telaş sezilmiyor. Sahurda ayla beraber olup olamayacağımız biraz şüpheli. Belki biz beraber olamayız ama o birileriyle mutlaka beraber olur. Onun aydınlattığı yer küresinin her köşesinde nasıl olsa insan var ve insanın olduğu yerde nasıl olsa sahur da var. Sahura kalkınca oruca ayla beraber niyet edebilmek için gök yüzünü ayı görebilmek amacıyla biraz daha kollamak gerekir. Ayı görerek oruca niyetlenirsek, ertesi günün orucu diğerlerine nispetle biraz daha pürüzsüz ve lekesiz olabilir.

Bulduğum yerden aya bakınca, ressamların gök yüzüne neye çok baktıklarını, bestekârların neye daha çok mehtaplı geceleri bekle-diklerini, şâirlerin ve ediplerin aydan neye çok bahsettiklerini daha iyi anlıyorum. Ay olmadan şiir, mehtap çıkmadan beste ve aydınlık olmadan aşk olmaz da onun için. Bir insanın şâir olabilmesi için uzun gecelerde ayla başbaşa kalması ve düşünmesi gerekir. Şâirler aşk şiirlerinde sevgiliden bahsederken, ay yüzüm diyerek sevgilisinin güzelliğinin eşsiz olduğunu anlatmak is-

terler. Ayın etrafındaki parlaklık neyi temsil ediyor bilmem ama, ay, yer yüzünde yaşayanlara parlaklık ulaşılamayacak birşey değil, içimizi ve dünyanızı karartmayın demek istiyor. Ayın bize telkin ettiği; eşi ve benzeri olmayan pürüzsüz bir dünya ve pürüzsüz bir insan. Kirlenmemiş ve kirlenilmemiş insanlık. Ayın varlığında çirkinlik, dengesizlik, tehdit ve tedhiş yok, güzellik, yumuşaklık, aydınlık sevgi ve şefkat var.

Balkonuma gündüz güneş, gece ay ışık gönderir. Gündüz yakıcı güneş ışınlarından balkonumu korumak ve taşların yakıcı hale gelmesini önlemek için geniş şemsiye açarım. Gece ise ay ışığı balkonuma öyle tatlı bir iniş yapıyor ki aydınlık, kitap okuyacak ve resim yapacak kadar olmasa da zararlı bir böceği görebilecek kadar olabiliyor. Yalnız bizim balkonda değil, karanlık boşlukta da koyuluk azalıyor. Ay, zaman zaman bulutlara girmenin ve tutulmalarının dışında asırlardır hep karanlığı yumuşatmıştır. Ay ışığı, gönül ışığıdır.

Yer yüzünün cömert, insanların merhametli, mahlukatın şefkatli, tabiatın kucaklayıcı ve işlerin hilesiz, hurdasız ve pürüzsüz olması ayın telkinidir. Ay gök yüzünde boşuna görülmüyor ve boşura tur atmıyor. Mehtapla insanların dikkatini çekerek zihinleri düşünceleri için boşuna zorlamıyor. Elbette bir hikmeti ve hizmeti var. İnsanlara: “Sizin olduğu gibi benim de bir yaratıcının size ve yer yüzüne bir nime-tiyim ve bir iyiliğiyim. O ne derse ben onu yaparım ve onun programlandığı gibi yaşarım. Rahat etmek istiyorsunuz, siz de öyle yapın.” demek istiyor.

BİR DOSTU HATIRLAMAK

Ahmet KUŞ

Zaman ne çabuk geçiyor. 20 Ekim 2004, N. Yalçın Dikilitaş dostumuzun aramızdan ayrılıp, ebediyete intikal ediş tarihi. Daha dün gibi ama tam dört yıl olmuş aramızdan ayrılalı... Ölüm tarihi filan aklımda yoktu, eski fotoğrafları, yazıları ve bazı belgeleri tasnif ederken birden bire aklıma düşüverdi. Birde baktım ki 20 Ekim sevgili dostumun ölüm yıldönümü. Bu vesileyle bir yazı yazıp, Onu hatırlamak istedim. Yalçın ağabeyle Yeni Gazete’de Genel Yayın Koordinatörü olarak görev yaptığı 1997 yılında tanıştık. Daha önce adını duymama rağmen bir türlü tanışma fırsatım olmamıştı. Bu yıllar sevgili dostlarım Yusuf Gürbüz ve Celalettin Boyalı’nın birlikte çıkarmaya başladıkları Yeni Gazete’nin ilk yılları. Yazılarım ilk olarak dostlarımın yeni yayımlamaya başladıkları bu gazetede çıkmaya başladı. O dönemde Yeni Gazete çok genç bir gazete olmasına rağmen N. Yalçın Dikilitaş’ın hoşgörülü ve birleştirici kişiliği sayesinde Konya’mızın çok kıymetli kalemlerini bünyesinde toplar. Gazete, bu deneyimli yazar kadrosuyla çok okunan ve ses getiren bir yayın olur. **Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ, Prof. Dr. Ali Osman Öztürk, Doç. Dr. Caner Arabacı, Dr. Hasan Özönder, Seyit Küçükbezirci, Sefa Odabaşı, Özgen Küçükkoner, Ali**

Işık, İbrahim Sur, Zeki Oğuz, Yusuf Duru, Edip Yörükoğlu, Abdullah Soyer, Sabri Doğan, Arif Nushet Turgut, Talat Aldağ, Fuat Önder, Tahsin Kavak, Mehmet Gündoğdu, M. Tahir Sakman, Nevzat Küçükeroğan ve İbrahim Dıvarcı gibi akademisyen, yazar, araştırmacı ve gazeteciler Yeni Gazete çatısı altında yazmaya başlarlar. Özellikle haftanın bir günü gazeteyle birlikte verilen “Konya Kültür Hazinesinden CÖNK” adlı ilave çok ilgi görür. Benim Konya’da kültür-sanatla ilgili olarak kaleme aldığım ilk denemeler de bu kadro ile birlikte Yeni Gazete’de yayımlanmaya başlar. İlk yazarlık deneyimim Yeni Gazete’de başladıktan sonra bu tecrübeli kadronun gazete binasındaki hafta sonu toplantılarından çok istifade ettim. Bu tarihten sonra bu kıymetli yazarların hepsi çok saygı duyduğum dostlarım oldu.

“Konya Kültür Hazinesinden CÖNK” adlı ilave Konya basın tarihinde iz bırakan bir çalışmadır. Yalçın ağabeyin adıyla bütünleşen bu ilave daha sonra Konya Postası gazetesi ile birlikte verilmeye başlar. Muhtevası aynı olan ilavenin adı “Tarih ve Kültürüyle Konya” olarak değişir. İlavenin her nüshası Konya ile ilgili muhtelif bilgiler içerir. Ne yazık ki eklerin yayını Yalçın ağabeyin vefatından sonra son bulur. CÖNK sadece gazete

ilavesi olarak kalmaz, kısa bir dönem müstakil dergi olarak da yayımlanır. Yalçın ağabey 2004 yılında Flaş Dergisi'nin Genel Yayın Yönetmenliği'ni yaptığı sırada CÖNK'ü dergi olarak yayımlama kararı alır. İlk sayısı hazırlanıp matbaaya verilir fakat ilk sayıyı görmeden vefat eder. CÖNK Dergisi'nin ilk sayısı Yalçın ağabeyin vefatından hemen sonra dağıtımına verilir. Flaş Dergisi'nin sahibi sevgili dostum Kemal Soylu ve CÖNK yazı kadrosunun katkılarıyla altı sayı yayınlanan CÖNK sessizce yayın hayatına son verir. Daha sonra yine Kemal Soylu'nun katkılarıyla İhsan Kayseri yönetiminde tekrar yayın hayatına başlamak üzere bir toplantı düzenlenir fakat bu toplantıdan da olumlu bir sonuç çıkmaz. Çıkan altı sayı çok ilgi görmesine rağmen bu olumlu girişim filyata dökülmeden sonuçsuz kalır. Toplantıda Kemal Soylu CÖNK'ün tekrar yayın hayatına kazandırılması için her türlü katkıyı vereceğini söylemesine rağmen

men dergi okuyucusuyla buluşamaz. Yalçın ağabeyin sağlığında en önemli hedeflerinden birisi olan CÖNK macerası da böyle hazin bir veda ile biter. İlk sayının hazırlıklarına bizzat şahit olduğum için yaşadığı heyecanı en iyi bilenlerden birisiyim. Onun son nefesini vermeden ilk sayıyı eline alıp incelemesini öyle çok isterdim ki ama Allah'ın takdiri böyleymiş... İlk sayının güzel olması için günlerce yazı ve fotoğraf toplayıp, daha dergiyi eline bile alamadan bu dünyadan göçüp gitmesi bizleri çok etkiledi. Dostları olarak bu hatırayı yaşatmak istedik ama bu mümkün olmadı. Demek ki biz Onun duyduğu heyecanı duyamadık veya CÖNK'ün yaşaması için daha çok gayret sarf edemedik... Bence dostları olarak şapkamızı önümüze koyup bir muhasebe yamamız gerek. Aslında CÖNK'ü okunan bir dergi haline getirip, bugünlere taşımak o kadar zor değildi. Demek ki bizler çok özveriyle sahip çıkamadık bu işe. Oysa Onun için çok değerli olan

bu çalışmayı devam ettirebilmek Onun hatırasına yapılabilecek en önemli işlerden birisiydi. Velhasıl CÖNK'ün macerası şimdilik bitmiş gibi bakalım zaman ne gösterecek...

N. Yalçın Dikilitaş'ın adını yataatabilmek için neler yapılabilir? Onun Yeni Gazete'de ve Konya Postası'nda "Kapı Aralığından", "Kahvenin Hatırı" adlı köşesinde yazdığı denemelerinden bir seçki yapılarak yayımlanabilir. Böylelikle çoğunluğu Konya'nın sosyal hayatı, tarihi, folkloru, edebiyatı, kültürü ve sanatıyla ilgili yazılarından oluşan bir kitap hazırlanabilir. Yine vefat etmeden önceki günlerde de devam ettiği Anadolu Manşet gazetesinde haftada bir gün yayımlanan "Benim İnsanlarım" adlı yazı dizisi de kitap haline dönüştürülebilir. Bu yazı dizisi Konyalı aydınları, yöneticileri ve sanatçıları tanıtan fotoğraflı bir seri idi. Yayımlandığı süre içerisinde çok ilgi gördü. Arzu edilirse yazıların tamamı ve fotoğraflar Yalçın ağabeyin biricik oğlu Osman Dikilitaş'tan temin edilebilir. Bu çok kıymetli biyografi çalışmasının gazete sayfaları arasında kaybolup, gitmesine gönlümüz razı değil. Anadolu Manşet gazetesinin vermiş olduğu "Kültür-Sanat" ilavesi bendenizin kitaplığında da eksiksiz olarak mevcuttur. Şayet bu çalışmayı basmaya talip olan bir yayınevi ya da kurum olursa her türlü yardıma hazır olduğumu belirtmek isterim. Yalçın ağabeyin şair yönü de güçlüdür aynı zamanda...

Gazetelerde "N'aber Niyazi" imzasıyla yayımladığı hicivleri de kayda değer çalışmalardır. Farklı gazetelerde yayımlanan bu dörtlükler de bir klasör halinde yayına hazır halde beklemektedir. Yayımlan-

dıkları dönemle ilgili çok ilginç bilgiler içeren bu hicivler de çok güzel bir kitap olabilir. Bunlardan başka Yalçın ağabeyin son günlerinde de olağan üstü bir azim ve istekle çalıştığı "Resimli Büyük Konya Ansiklopedisi" çalışması var. Özellikle son yıllarını bu çalışmaya vakfettiği için bu yarım kalan çalışmanın uzman bir ekip tarafından değerlendirilip, tamamlanarak yayımlanmasında çok büyük fayda var. Sağlığında bu çalışmayı iki kez inceleme imkânım oldu. Konya ile ilgili birinci elden derlenen bilgileri içeriyor. Bu tamamlanmamış haliyle bile çok özgün bir çalışma. Konya aydınlarının gündeminden hiç düşmeyen "Konya Ansiklopedisi"nin nüvesini teşkil edebilecek bir çalışma. Klasörler içerisinde bu işlere ehil bir ekip tarafından ele alınacağı günleri bekliyor. Bu kıymetli çalışmanın başladığı ilk günlerden itibaren serencamını bildiğim için özellikle klasörlerde kalıp, gitmesine gönlüm razı olmuyor. Yalçın ağabeyin yayına hazır diğer eserleri gibi bu çalışmasının da yayımlanmasını can-ı gönülden istiyorum. Ansiklopedi maddelerini hazırlarken Ona verdiğim sözü tekrar etmek istiyorum. Allah, Yalçın ağabeye ömür verseydi Konya Ansiklopedisi'nin fotoğraf editörlüğünü ben üstlenecektim fakat kısmet olmadı. Yine de bu sözümün arkasındayım, şayet ansiklopediyi yayımlamak isteyen bir yayınevi ya da kurum olursa fotoğraflarla ilgili her türlü katkıyı bedelsiz olarak vermeyi taahhüt ediyorum. Bunun sevgili dostuma karşı bir vazife olduğunu düşünüyorum. Bu vesileyle Yalçın ağabeye Allah'tan rahmet diliyorum. Allah taksiratını affetsin; mekânı cennet olsun...

Ahmet UÇAR

KONYA AMERİKAN HASTANESİ

-2-

Konya Dava Vekillerinden Niğdeli Çovacı Mihalaki ve Konya Gazi Alemşah Mahallesinde mukim Konya Belediyesi Başmühendisi Rizov Efendilerin şahit olarak kayıtlı oldukları bu taahhütnamede; önce satın alınan bu iki tarla ile ilgili bilgiler tekrarlanmıştır. Ardından da Dr. Dodd; söz konusu iki arazinin tapusunun sahibi olarak, Osmanlı Hükümeti'nin resmi izni olmaksızın buraya bina yapmayacağı gibi, mektep, kilise ve hastahane gibi müesseseler de kurmayacağını belirterek: "Eğer ruhsatsız olarak bu gibi binalar yaparsam; Osmanlı Hükümetinin onu kapatma ve yıkmakta serbest olduğuna dair bu beyannameyi Osmanlı Hükümetine verdim" demektedir. Taahhütname ile ilgili işlemler Dr. Dodd'ın Konya Vilayet Tercümanlığına bizzat gelerek: "Bu beyanname bana aittir" diyerek yazılı metni imzalaması ile tamamlanmış ve taahhütname Vilayet resmi kalemine kaydolmuştur. Ancak yine de bu taahhütname; Konya'daki yerel yönetimi tatmin etmemiş; yerel yönetim direnişini Babiâli'ye rağmen sürdürmüştü.¹

BABALIK TEPKİ GÖSTERMEYE DEVAM EDİYOR

29 Mayıs 1911'de Babalık'ta yayımlanan ikinci yazının başlığı "Yine Protestan Hastahanesi" idi: "Amerikalı Dr. Dodd ve Post, var kuvveti pazuya verdiler. Şehrimizde hastahane tesisi için evvelkinden daha çok çalışıyorlar. Bunlar, haklarında söylenen sözler, yazılan yazılara ehemmiyet vermedikten başka maksatlarına ulaşmak için o derece şaibeli işler yapmaktadırlar ki; hastahanesinin açılması sağlamak ve işlerini kolaylaştırmak için Müslüman ve Hıristiyanlardan para kuvvetiyle bulduğu adamlar bu hususta kendilerinden daha çok çalışmaktadır. Meselenin asıl can alacak, teessüf edilecek noktası da budur.

Dr. Dodd ve Post, hastahane yapmak için şehrimizde Meram Caddesi üzerinde ve Yüksek Mezarlık civarında Âmil Çelebi Efendinin mahdumuna ve damadına ait 10 dönüm arazinin satın alınmasını uygun bulmuş ve şu anda yüz lira bile kıymeti olmayan bu araziye birden beş yüz

lira vermiştir. Bilindiği gibi Meram Yolu pek işlek bir caddedir. Cahil halkımızın inançlarının bozulması için misyonerlerin arayıp da bulamadığı bir yerdir. Bunların bir memlekete ayakları, bir kere basmasını maazallah. Her türlü musibet orada hazırdır. Daha önce de vurguladığımız gibi şimdi bir kez daha tekrar edelim. Memleketimizin istikbalini misyonerlere terk etmeyelim. Hâlâ uykudayız. Uyandıktan sonra iş iştin geçmiş olur. Hamiyetli bir adam aç kalacağını bilse bile vatanının menfaatlerini beş yüz liraya değil, 500.000 liraya değişmez. Zaten bu adamların bir memlekete girmeleri, yerleşmeleri, para ile gözümüzü doyurmaları neticesidir. Kendini bilmez, vatanının daha sonra uğrayacağı akıbeti takdir etmezlerden bazı kimseler ne olur, her tarafa olduğu gibi Konya'da da varsın hastahanelerini açsınlar, diyorlarmış. Bunlara Tanin gazetesini tavsiye ederiz. Okusunlar, misyoner ve Cizvitlerin Suriye'de döndürdükleri fırıldakları, vatanın kalbinde açtıkları yaraları, Osmanlı'nın başına getirdikleri felaketleri anlasınlar. Belediye Meclisi arzu edilen izni veremeyeceğini bildirdikten sonra bile Dr. Dodd, yine aynı araziye satın almaya uğraşiyor. Amerikan Hükümeti ile itilaf protokolüne imza attıktan sonra Amerikalılar vatanımızda emlak ve arazi satın alabilirler. Binaenaleyh Dr. Dodd, bu araziye aldıktan sonra koca koca binalar yaptıracak. Hastaları celb edecek. Ahalîyi telkinatıyla dalalete düşürecek. Fakat bunların adı güya hastahane olmayıp ev olacak. Sonra biz karışmayacağız, bir şey söylemeyeceğiz. Bir emri vaki karşısında bulunacağız. Satın alınmak ve satılmak istenilen bu arazi fazla olarak şehrimize hâkim bir noktadadır. Zannetmeyiz ki zararı olmasın. Hükümetten tekrar rica ederiz, işi etrafla düşünsün. Âmil Çelebi Efendiden hassaten temenni ederiz. Vatanın menfaatine ve onun hamiyetine uygun olmayan bu alış veriştin icab edenleri feragat ettirsin. Temennimizi yerine getirilirse, yani birkaç sene sonra; bu paradan daha fazla kıymetlenecek olacak olan bu araziye Dr. Dodd'a verdirmezlerse; mem-

lekete büyük hizmet etmiş olurlar. Şayet kabul etmezlerse; Konya'da altmış bin nüfus vardır. Adam başına kırkara para toplarsak nasıl olsa beş yüz lirayı tedarik ederiz".²

Bu arada Konya Vilayetinin tereddüdü de devam ediyordu. 30 Mayıs 1911'de Konya Valisi başkanlığında toplanan Konya Vilayet Meclisi üyeleri "Dr. Dodd'ın verdiği taahhünameye karşın hâlâ 24 Mayıs 1898 tarih ve 44 nolu yazı ile gönderilen nizamnamenin geçerli olduğu için Dr. Dodd'a yasal olarak hastahane izni verilmesinin asla mümkün olmadığını" belirterek; Konya Valiliği aracılığı ile Dâhiliye Nezaretinden kendilerine yeni bir çıkış yolu göstermesini istemişlerdi. Dâhiliye Nezareti; 13 Haziran 1911'de Konya Valiliğine yazdığı cevapta; Önce Dr. Dodd'ın verdiği taahhünameyi hatırlatarak, zaten yabancılar kullanım hakkına sahip oldukları arazilerde söz konusu müesseselerin yapılmasını ancak Merkezi Hükümetin müsaadesi ile mümkün olacağını belirterek: "Ortaya çıkan yeni şartlara göre bir Amerikan vatandaşının Osmanlı Ülkesinde sahip olduğu hakları engellemenin caiz olmadığı düşüncesi ile" Dr. Dodd'a söz konusu arazi- de hastahane yapma izni verilmesi bir kez daha istenmişti. Bu konuda Dâhiliye Nezareti Hukuk Müsteşarlığının tavsiye raporu da gönderilmiştir.³

Babalık muhalefeti 15 Haziran 1911'de yayımlanan bir başka başmakalesinde de sürdürmüştü. Önce bir okuyucu mektubuna dayanılarak Dr. Dodd'ın daha önce Ereğli'ye girme teşebbüsü anlatılmıştı:

"Bundan dört-beş sene önce Ereğli'ye de geldi. Konya'da yaptığı misillü bir hastahane ve mektep açmak istedi. Bir hayli mevkilerde arsalar satın aldı. Yüzlerce liralık verdi. Hep bir araya toplandı. Menba-ı emraz olan Ereğli'de misyonerler vasıtasıyla bir hastahane, bir mektep inşasını doğru bulmadık. Böyle bir hastahenenin değil açılmasını, hayat kazanacak bir hastayı muayene ettirip, bunlara yol vermenin bile büyük bir dalalet (sapkınlık) olacağına karar verdik. Verilen paraları suratına çarptık. Pırlayı pırtıyı toplayıp, gitmeğe mecbur oldu."

Daha sonra ise; satılacağı önceki nüshada duyurulan Yüksek Mezarlık civarında ve Meram Caddesi üzerindeki arazinin beş yüz lira bedel ile Kayserili Yağlı oğlu Dülger Lazari Usta namında bir kişiye satıldığı belirtilerek, bu kişinin de daha sonra bu araziyi Dr. Dodd'a vereceğini; bunun için gerekli iznin gelmesinin beklendiği belirtiliyordu. Babalık gazetesine göre "İstanbul'dan olur cevabı gelirse; ferağı icra olunarak arazi Misyonerler Cemiyeti namına Dr. Dodd'ın olacak; cevap olumlu olmazsa Doktor'la iş-

birliği yapan Lazari Usta Dodd'ın hesabına bina inşaatına başlayacak. Aradan günler seneler geçtikten sonra zararları görüldükçe o vakit Yanya'yı Konya'yı öğreneceğiz. Eğer hükümet arsanın satış muamelesine müsaade etse bile, halkın gerekli engellemede bulunarak hastanenin yapılmasına rıza göstermemesi kendilerinin esas vazifesi" idi⁴.

KONYA'DA DR. DODD'IN İLK MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Babalık gazetesinde 10 Temmuz 1911'de yayımlanan bir başka yazıda ise Dr. Dodd'ın Konya'daki ilk alan faaliyetleri anlatılmıştı:

"Dr. Dodd aracılar vasıtası ile aldığı arazinin etrafına tapu dairesinden resmi ruhsat almaksızın duvar çevirtmeğe başlamış ve bu arazinin yanı başında bir takım tarlaları da peylemiştir. Haftada iki gün bir takım aileleri, gençleri başına toplamakta ve halkın toplanmasına vasıta olan piyanonun latif nağmeleri ve güzel kadınların gönüllere zehir zerk eden iltifattan sayesinde onların milli duygu ve düşüncelerini bozmağa ve saptırmağa çalışmaktadırlar.

Dr. Dodd, Konya'ya geleli bir iki ay olduğu halde bu küçük süre zarfında daha önce de söz ettiğimiz sermayelerle iyice temel atmış durumdadır. Bu cümleden olmak üzere dört, beş Rum ailesine Protestanlığı kabul ettirmiş ve teklif ettiği maaşlarla kısa süre sonra mezhep değiştirenlerin çoğalacağı şüphesizdir. Her türlü vaatlerden başka ailelere aylık 5 liradan 10 liraya kadar maaş veriyor. Bekârlara verilen miktar ise ayda 300 kuruştur. Hıristiyan vatandaşlarımızdan bazıları, dolgun maaş verilirse kendilerinin de Protestanlığı kabul edeceklerini açıkça söylemektedirler.

Din ve vicdan özgürlüğü vardır. Herkes istediğine göre hareket edebilir. Fakat para ile ruh kazanılamaz. Bunun böyle olduğunu Dr. Dodd daha iyi bilir. Biz kimsese Protestan olmasın, yabancılara arazi satılmasın demiyoruz. Elimizde kimsenin hürriyetine karışmak ve hukukuna tecavüz etmek hakkı yoktur. Yalnız diyoruz ki: Doktor, din perdesinin arkasına geçerek halen ve aynen vatanımızın çıkarlarına uymayacak siyasi entrikalar peşinde koşuyor. Bu gibilerin değil temiz Konya muhittinde, Memalik-i Osmaniye'nin hiç hiçbir yerinde kabul görmemeleri lazım gelir. Doktorun Kayseri'de kıldığı yumurta kırk değil kırk bini geçti. Misyonerlerin Suriye'de tuttukları yol cümlemlerini malumu. Mister Dodd ise hekimliğini yapsın. Misyoner ise hekimlikten, siyasi rollerden elini çeksın. Vazifesi siyasi roller çevirmekse vaktiyle haber versin. İki kar-

puz bir koltuğa sığmaz derler. Bu adam iki yüzünü birden sığdırıyor. Bizim bildiğimiz bu kadar. Kim bilir, daha akıl erdiremediğimiz, bilemediğimiz ne kadar şeyleri vardır. Eğer kapitülasyonlar, felanlar Memalik-i Osmaniye'yi her şeye müsait bir yemlik haline getiriyor ve ağzımızı açmaktan, söz söylemekten bizi men ediyorsa; mülkümüzün anahtarlarını ellerine teslim edelim. Geçinecek bir yer gösterinler! İş âdeti açıktan açığa bu dereceye varıyor. Dün idarehanemize fakir bir kadın geldi kucağındaki çocuğu gösterdi. On beş, yirmi gün evvel Doktor Dodd'ın bir hayli para alarak çocuğunun mesanesine ameliyat yaptığı ve sonra hiç bakamayıp çocuğun üç yerinden işemekte olduğunu söyledi. Hekimliğin, cerrahlığın ismi adına bu üzüntü verici bir durumdur. Cerrah adı taşıyan bu insan kasaplarının kesmez hançerleri ve can yakıcı neşterleri altına boyunlarımızı uzatıyoruz. Fakat hâlâ ne arayan, ne soran vardır!"⁵

Dr. Dodd'ın özellikle Rumlar arasındaki bu misyonerlik faaliyetlerinden rahatsız olan gayr-ı Müslim Konyalılardan Çakal Oğlu İstanyo; 26 Ağustos 1911'de Babalık Gazetesinde yazdığı "Anglosakson Protestanlarının Konya'da Faaliyeti" ilginç yazısında Dr. Dodd'a ve misyoner arkadaşlarına büyük bir tepki göstermiştir:

"Konya şehri, beldeleri, kara ve çevresi ile süratle gelişebilecek ve yaşayanları ile tam bir bölgesel merkez olacak durumda iken; maatteessüf Konya'da akli ve dimağı yok etmek için çok büyük bir arzu ile çalışan misterlerin, misyonerlerin saldırısına hedef olmaktadır. Konya'nın hâlâ devam eden mahrumiyeti bu tür faaliyetlere ortam hazırladığından; Protestanlık ve bu sayede de Anglosakson düşüncesini halkın zihinlerine yerleştirmek üzere Konya merkez olarak seçilmiş ve Doktor Mr. Dodd'ı Reis-i Ruhani sıfatıyla buraya gönderilmiştir.

Konya'nın en şirin ve kalabalık olan sokağında bulunan; bir seneliği yüz lira ile kiralanan Kasapoğlu Simon'un ve ardından satın alınan Değirmencioğlu Simonaki Efendinin Köşklerinde Miss Flongi gibi ince kanarya sesli bir madamın yarım saatlik bir mesafeden işitilecek mertebede piyona ile terennümatda bulunması, Miss Cushman gibi son derece güzel yüzlü bir kadının teşrifata memur edilmesi; yüzlerce ahalinin oraya gitmesine ve Protestanlığın tamamlayıcısı olan Anglosakson duygularının yavaş yavaş Konya'da yayılmasına neden olmaktadır.

Mister Braille'nin⁶ körlerin tahsili için meydana getirmiş olduğu kabartma harfli kitaplar kullanılarak, çok sağlam bir hafı-

za ve kuvvetli zekâ sahibi Âmâ Avram örnek öğrenci olarak getirilmişti. Bunun için Âmâ Avram'a Miss Despinya ve Eczacı Mister Harlampos Dampanbidisin muallim tayin edilmişlerdir. Avram'ın kısa bir süre sonra âmâlara rehber ve muallim olmak üzere mezun olacağını Dr. Mr. Dodd söylemekte ve ahalinin kendilerine karşı beslemekte olduğu ilgiyi artırmaya gayret etmektedir. Bu kadar külfetin bu kadar masrafın sadece Protestanlık için değil; aslında siyasi ve ticari bir maksad için yapılmakta olduğunu şimdiki kadar anlamamış kimse kalmamıştır zannedirim"⁷.

Bu arada Dr. William S. Dodd'ın Çelebi ailesinden Konya Gazi Alemşah Mahallesi'nden Kayserili Rum Dülger Lazari Ustayı kullanılarak; 10 dönümlük araziye almasına da merkezi hükümetçe izin verilmiştir. 11 Temmuz 1911'de gerçekleşen satışa göre; Dr. Dodd'ın satın aldığı bu araziye karışık Lazari Ustaya 25.000 kuruş ödemiştir. Ayrıca 750 kuruş harç, 10 kuruş vergi ve 5 kuruş kâtip masrafı olarak toplam 765 kuruş da masraf ödeyerek tarlanın sahibi olmuştur.⁸ Ancak 8 Mayıs 1911'de 7550 kuruşa Dr. Dodd tarafından satın alınan bir arazinin iki ay sonra 25.000 kuruşluk bir bedelle satılmasını kimse sorgulamamıştır. Acaba aradaki büyük fark Lazari Usta'ya mı verildi? Hâlâ bu soruların cevabını bilmiyoruz.

Amerikan Sefareti; alım satımın sona ermesi üzerine hemen harekete geçmişti. 3 Ekim 1911'de Osmanlı Dışişlerine başvurarak; Amerikan tebaasından Dr. Dodd'ın Konya'dan açmak istediği hastaneye ruhsat verilmesini istemiş, bunun için de hastanenin bir planı ve arazinin iki adet sened-i Hakanî suretini sunmuştu. Sefire göre "Amerikan tebaasından Dr. William Dodd; Konya'da ırk ve din ayrımı yapmaksızın tüm hastalara hizmet vermek, halktan fakir olanları ücretsiz tedavi etmek için eczanesi de içinde 'Konya Amerikan Hastanesi' adıyla Konya merkez Yüksek Mezarlık mevkiinde bir hastahane yaptıracaktır. Suretleri ekte takdim kılınan 166 ve 167 sıra nolu iki adet sened-i Hakanî gereği; sahibi olduğu arazi emiriyeden tarla üzerine uzunluğu 50 metre 60 cm, genişliği 42 metre 70 cm ve yüksekliği 17 metre; gönderilen plana uygun olarak bir adet kâgir hastahane inşaatı için gerekli izin verilmesini istemektedir. İnşaatın yapılması Amerikan Sefaretince de uygun bulunmuştur. Ayrıca Doktor Dodd'ın vergilerden en küçük bir muafiyet istemediği, Amerikan Sefaretindeki İmtiyazlı yapılar defterine kayıt olmadığı ve olmayacağına göre ruhsat için artık hiçbir sakınca kalmamıştır. Osmanlı yönetiminden bir an evvel bu hastahaneye İzin vermesini istirham edi-

yoruz”.

Ancak bu mümkün değildi. Çünkü Osmanlı ülkesinde açılacak hastanelere dair nizamnamenin birinci maddesi “özel hastane kuracak ve açacak doktorların Osmanlı tebasından olması; sadakat, iktidar (ehliyet) ve hüsn-ü hallerinin de Umur-u Mülkiye-yi Tıbbiye Nezaretince tasdik olunması gerekmektedir. Dr. Dodd ise Amerikan vatandaşı olduğu için Konya’da açacağı hastanenin açılmasına bu nizama uygun olmadığı için izin vermenin mümkün olamayacağı Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye Umum Başkanlığından cevap olarak bildirilmiştir.

Fakat Osmanlı Hariciyesi Amerikan Sefirini kırmak istememektedir. Nitekim Osmanlı Hariciye Nezaretinden Sadarete yazılan 10 Ocak 1912 tarihli yazıda iznin aslında nizamnameye aykırı olmasına rağmen hastahaneye yine de izin verilmesi gerektiği Sadarete şu cümlede hatırlatılmaktadır: Amerikan Sefaretinin “mucib-i hoşnûdisini” kazanmak⁹. Kısacası Amerikan Büyükelçisi William Rockhill’i¹⁰ mutlu, dolayısı ile ABD’yi memnun edebilmek için bu yasa dışı isteğe izin verilmesi istenmiştir.

Durum 1 Şubat 1912’de Şurayı Devletçe son kez görüşülerek kesin karar Dâhiliye Nezaretine bildirmiştir. Bu kararda; Dr. Dodd’ın

Yükümlülük ve vergiden en küçük bir muafiyet istemediği

Kuracağı kurumun, Amerikan Defterinde kayıt olmadığı ve olmayacağını beyan ettiğini

Kuracağı hastahaneyi sırf hayır için kurmak İsteddiği

Hastahanenin açılmasından Konya şehrinin de yararlanabileceği

Kurulmasında hiçbir siyasi ve gayr-i siyasi mahzur bulunmadığı

Bu konuda taahhütname de vermiş olduğu

Hastane yerinin tapusunu aldığı

8) Verilmeyecek bir iznin Amerika Devleti ile aramızın bozulmasına sebep olacağı düşünüldüğünden hastahane ruhsat verilmesini isteniyordu. Ruhsat işini çözmek için de; Dr. Dodd’ın belirleyeceği Osmanlı tebaası bir doktorun kurucu doktor olması ve yeni bir taahhütname vermesi istenmektedir. Şura-yı Devletin bu kararı, Dâhiliye Nezaretince 3 Şubat 1912’de Konya Valiliğine gönderilmiştir.¹¹

Ancak Dr. Dodd; yeni bir taahhütname vermeye yanaşmadığı gibi, ruhsatın da kendisi adına verilmesini istemektedir. Onu Amerikan Sefaretinin 10 Haziran 1912 tarihli notası izleyecektir. Amerikan Sefiri daha önce verdiği notanın yeterince dikkate alınmadığını ileri sürmektedir. Babıâli Sefirin notası ve Dr. Dodd’ın dilekçelerini bir kez

daha birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Konya Valiliği uyarılarak artık izin işi çözülmüştü.¹²

Dr. Dodd’ın istekleri Amerika’nın siyasi nüfuzu ile gerçekleşmiş, bu durum Dr. Dodd ve arkadaşlarını çok memnun etmişti. Dr. Dodd ve arkadaşları, Gazi Alemşah Mahallesinde yaşayan gayri Müslim’lerin içinde bir yer kirilayarak İşe başlamışlardı. Konya yaşlılarından Hacı İsmail Yakutlu ve Postacı Mustafa Gerçeker’in verdiği bilgilere göre bugünkü Meram Halk Eğitim Müdürlüğü binasının olduğu yerde başlayan bu çalışmaların¹³ kendileri açısından ne kadar önemli olduğunu Dr. Dodd, 5 Temmuz 1911’de The Orient’e yazdığı mektupta şöyle ifade etmişti:

“Bu şehrin bu tür bir çalışma için merkez seçilmesi dikkatli birinin hemen dikkatini çeker. Şu anda şehrin bu kadar politik bir merkez olması gerçeği -ki geçmişte büyük bir tarihi önemi vardı ve tüm ülkede yaygın olan otoriter konumuyla geleceğe yönelik hâlâ daha fazla oranda önem taşıyor- siyasi misyoner iktisatçıların da kısa sürede dikkatini çekecektir. Bu şehre bağımlı olan tarımsal, hayvansal ve madeni yönden zengin bölgeler; bir işadamları burada yatırım ve başarılı olması için elverişli bir ortam bulunduğuna dair hemen ikna edebilir. Şehrin son zamanlardaki hızlı değişimi de bu görüşün doğruluğunu ortaya koymaktadır. Misyonerlik çalışmaları bu gibi stratejik merkezleri bir an önce ele geçirmelidir... Misyonerlik açısından tüm bu bölgelerden beklentimizi bir kenara bırakacak olursak; burada hastane yaptırmanın neden zorunlu olduğu konusunda şunları söyleyebiliriz. Herhangi bir ülkede, bir buçuk milyon insanın bir hastaneye ya da hastanelere ihtiyacı varsa; en iyi bir hastane bile büyük oranda bu ihtiyacı karşılayamıyorsa; bu ihtiyacı giderecek yeni bir hastaneden başka bir çare var mıdır? Buna karşılık Konya’da yetersizliği hakkında Türk gazetelerinden alıntı yapmaktan başka bir söz söyleyemeyeceğim bir belediye hastanesi var. Belki Niğde ve Antalya’da bilmediğim benzer kuruluşlar da olabilir ama eğer varsa bile Konya’daki kadar iyi değildir. Çünkü bu sancıklar, vilayetten daha fakirdirler.¹⁴”

Dr. Dodd, 6 Mart 1912’de faaliyetlerin hangi aşamada olduğunu şöyle anlatıyordu:

“Şehirde çalışmalarımızın güvenlik içinde ve daimi bir mekânda devam etmesi için önemli bir adım atmıştık. Şehir dışarıya doğru gelişmeden önce amacımıza uygun olarak klinik, dispanser ve eczane için daha sonra düzenli bir şekilde ödeme şartıyla geniş miktarda toprak satın aldık.

Bu arada daha önce kiralamış olduğumuz köşkten daha büyük bir yeri zorlukla da olsa bulduk. Bu yeni köşk bize oldukça akla uygun sebeplerle verildi ve bizde bunu kabul ettik ve sonradan satın alma işi tamamlandı. Önceden sahiplerinin satacak olduklarını bilmiyorduk. Sonradan burayı alarak emin bir adım atmıştık. Onların yüksek fiyat istemelerine rağmen sonra pazarlık uygun bir fiyatla tamamlandı.

Burayı birçok kişi ve kurum da istiyordu. Bir tüccar yatırım yapmak için istemişti. Rum doktorlar Özel hastahane yapmak için istemişti. Katolikler ise kız okulu yapmak için istemişlerdi. Şehirde çok iyi bir konuma sahip olan Rumlar genellikle gözlerini “düşen halklarını” kalmak için bir sürpriz peşindeydiler.”¹⁵

Bu bilgilerle de vurgulandığı gibi önce hastahane için Konya Vilayet Meclisi eski üyesi¹⁶ Rum milletinden Kasapoğlu Simon’un köşkü kiralanmıştı.¹⁷ Konya Tapu Müdürlüğü Arşivindeki belgelere göre Şubat 1912’de Değirmencioğlu Simonaki’nin bugünkü Kolordu binasının yerinde bulunan 1600 arşinlik (yaklaşık 1200 m²lik) bir arsa üzerinde bulunan köşk ve bahçesi satın alınmış ve Dr. Dodd adına tapu kaydı çıkarılmıştı.¹⁸ Zengin bir Rum olan Simonaki Efendi¹⁹, Fransız gezgin Paul Fesch’in yazdığına göre 1. Meşrutiyet sonrası Konya Rumlarını temsilen Osmanlı Mebusan Meclisine seçilmiş ve “ Müslüman olanlarla olmayanlar arasında bütün farklılıkları anayasadan (Kanun-i Esasi’den) çıkarılması” için harekete geçmişti.²⁰

Bu arada 21 Ağustos 1912’de I. F. D. ve 18 Eylül 1912’de H.A.G. imzaları ile The Orient’e gönderilen iki mektupta Konya Amerikan Hastahanesinin son durumu anlatılıyordu:

“Konya’daki Amerikan Hastahanesi bir yıldan fazla bir süredir faaliyettedir. Dr. Dodd ve Dr. Wilfred Post Konya’ya Mayıs 1911’de hemşire ve hastabakıcılarla birlikte geldiler ve kiraladıkları küçük bir evde faaliyete başladılar. İlk yerleşimin tamamlanması ve faaliyetlerin düzene konulmasının ardından Dr. Post’ın sıla izni kullanmasına karar verilmişti. Bu karar sonrası Dr. Post ve ailesi önce İskoçya’ya, ardından da Amerika’ya gitmişlerdi. Bu arada üç hafta sonu Mayo Kardeşlerin Rochester’daki Hastahanesinde ve daha sonra değişik hastahanelere etüt ve gözlem yaprak Konya’da kullanmak üzere bilgi ve deneyimlerini arttırdı. Bu arada Amerikan Hastahanesinin Konya’daki tecrübe ve etkisi, gelişine ve önem açısından muntazaman arttı. Dr. Dodd makul bir fiyatla

kiralanmış olan evlerden bir tanesini eczane ve dispanser olarak kullanmak üzere satın almaya muvaffak oldu. Esas büyük hastahenenin yapımı için Konya Tren İstasyonu yakınında mükemmel bir yerde, güvenliği sağlam ve de dış duvarları olan bir yer bulundu. Ancak önce bir şehir kliniğinin açılması daha uygun görüldü. Son alınan bilgiye göre kliniğe yeni ilaveler yapıldı ve biraz daha genişletilmiş olarak kliniğin iç düzenlemesi yeniden yapıldı.”²¹

“Dr. Dodd ve Dr. Wilfred M. Post geçen yaz boyunca inşaat işlerinin genişlemesiyle meşgul oldular. Onlar hastahane için satın alınan köşkü yeniden kullanılabılır hâle getirdiler. Binaya iki yeni kat daha ilave ettiler. Böylece burası hem tıbbî amaçlar için hem de misyonerlik çalışmaları için kullanılabilir bir merkez haline getirildi. Dispanserin yanına inşaa edilen eczane ve evlerin cephesi ana tren yolu cephesine bakıyor. *Devam edecek*

Dipnotlar

1 BOA, DH. ID. 43-2/ 27.

2 “Yine Protestan Hastahanesi”; Babalık gazetesi, No: 39; 16 Mayıs 1327 s.1-2.

3 BOA, DH. ID. 43-2/27.

4 “Yine Protestan Hastahanesi”; Babalık Gazetesi; No: 44; 2 Haziran 1327 s. 1.

5 “Konya’da Protestanlık”. Babalık Gazetesi, No: 51; 27 Haziran 1327 s. 1.

— Bu yazının bir özeti de dönemin en etkin dergilerinden olan Sırat-ı Müstakim Dergisinde de yayımlanmıştır. (“Konya’da Misyonerlik”. Babalık gazetesinden naklen Sırat-ı Müstakim. Aded, 150; 22 Haziran 1327, s. 318-319)

6 Braille Alfabesi. Körlere Alfabesi olarak da bilinir. 1821 yılında ilk defa Louis Braille tarafından geliştirilmiş, görme özürlü insanların okuyup yazmaları için kullanılmış kabartmalı bir alfabe metodudur. www.hayatadahiliz.biz/

7 Çakal Oğlu İstanyo “Anglosakson Protestanlarının Konya’da Faaliyeti”. Babalık Gazetesi, No:64; 13 Ağustos 1327 s.3.

8 William Rockhill 24 Nisan 1911- 4 Eylül 1913 arası İstanbul’da Büyükelçilik yapmıştı. (Çağrı ERHAN, Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökleri, Ankara, 2001. İmge Yayınları, s.419)

9 BOA, BEO, 302933. 303580

10 William Rockhill 24 Nisan 1911- 4 Eylül 1913 arası İstanbul’da Büyükelçilik yapmıştı. (Çağrı ERHAN, Türk-Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökleri, Ankara, 2001. İmge Yayınları, s.419)

11 BOA, BEO, 302933. 303580

12 BOA, HR. HMŞ. İŞO. 71/1-21.

13 Konyalı merhum İsmail Yakutlu ve Postacı Mustafa Gerçeker’in Ahmet Uçar’a 10 Mayıs 1989 tarihinde Konya Toprak Semtinde İsmail Yakutlu’nun evinde verdiği bilgiler. Onlara ve Postacı Mustafa Gerçeker’le görüşmemizi sağlayan merhum Şaban Haksever Hocamıza rahmetler diliyoruz.

14 William S. Dodd “Konia As a Centre For Medical Work” The Orient, Vol: 2. No: 12, 5 July 1911. S: 1.

15 Williams S. DODD “Notes From Konia”. The Orient, 6 March 1912. Vol: 3. No: 10. s. 3.

16 BOA, DH. MKT. 350/3

17 Çakal Oğlu İstanyo “Anglosakson Protestanlarının Konya’da Faaliyeti”. Babalık Gazetesi, No:64; 13 Ağustos 1327 s.3.

18 Konya Tapu Müdürlüğü Arşivi. Mart 1327. No: 37.

19 BOA, DH. MKT. 1185/71

20 Paul FESCH, Abdülhamid’in Son Günlerinde İstanbul, (Çeviren: Erol Üyepazarıcı). İstanbul. 1999. Pera Yay. s. 311.

21 I. F. D. “Medical Plant at Konia” The Orient, 21 August 1912, No: 34. s.3.

Konya Yalnızca Fazıl Hüsnü DAĞLARCA'yı Kaybetmedi...

Ali IŞIK

Türk şiirinin çınarı Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı 15 Ekim 2008 günü kaybettik.

26 Ağustos 1914 İstanbul doğumlu olan Fazıl Hüsnü, süvari yarbayı Hasan Hüsnü Bey'in oğluydu, ilköğrenimini Konya, Kayseri, Adana ve Kozan'da, orta öğrenimini Tarsus ve Adana ortaokulundan sonra girdiği Kuleli Askeri Lisesi'nde 1933 yılında tamamladı. 1935'te piyade subayı göreviyle Doğu ve Orta Anadolu'nun, Trakya'nın pek çok yerini dolaştı. Ordudaki hizmeti on beş yılı doldurunca, önyüzbaşı rütbesiyle askerlikten 1950'de ayrıldı. 1952-1960 yılları arasında Çalışma Bakanlığı'nda iş müfettişi olarak İstanbul'da çalıştı. Buradan ayrıldıktan sonra İstanbul Aksaray'da "Kitap" kitapçısını açtı ve yayıncılığa başladı. Ocak 1960-Temmuz 1964 yılları arasında dört yıl Türkçe isimli aylık dergiyi çıkardı. İlk yazısı 1927'de Yeni Adana gazetesinde yayımlanan bir hikâyedir, İstanbul dergisinde 1933'te çıkan "Yaşayan Ömür" adlı şiiriyle adını duyurmaya başladı. Varlık, Kültür Haftası, Yücel, Aile, İnkılâpçı Gençlik, Yedi-tepe ve Türk Dili dergilerinde şiirleri çıktı. Bugüne kadar kendisine birçok ödül verilen şair 1967'de ABD'deki Milletlerarası Şiir Forumu tarafından "En iyi Türk Şairi" seçilmişti.

Toplumculuğunun temelinde insana ve insan hayatına saygı yatan Dağlarca, bu yüzden hiçbir edebî akım ve kişiden etkilenmeden kendi kozasını örer. Çok yazan ve üreten bir şair kimliğiyle, bağımsız kalarak hiçbir şairden etkilenmemiş, hiçbir akımın etkisinde kalmayarak şiirlerini yazmıştır. Onun sanat anlayışını şu cümlesi özetler:

"Sanat eseri hem bir saat gibi içinde bulunduğumuz zamanı, hem de bir pusula gibi gidilmesi gereken yönü işaret etmelidir."

(http://tr.wikipedia.org/wiki/Fz%C4%B1l_H%C3%BCsn%C3%BC_Da%C4%9Flarca)

Üretken bir şair olan Dağlarca'nın kitaplarının sayısı, Mart-2008'de Hüllya Okur (Haberx, e-dergi)'a verdiği mülakata göre 138'dir.

*

Türk edebiyatının bu büyük kaybından dolayı Türk milletine başsağlığı diliyoruz. Lâkin Konya için yalnızca başsağlığı dileme yeterli olmayacak; bu temenninin yanı sıra bir de büyük geçmiş olsun, demek gerekecektir. Niçin mi? Küçük alıntı ve anekdotlarla açıklayalım.

- "Taş merdiven'de doğdum. Annemle babam Konya'da tanışıp, Trablusgarp'ta evlenmişler. İlk çocukları Bağdat'ta doğmuş. 6 kardeşiz. İkimiz yaşıyor. Benim çocukluğum, annemin babamın hiç bilmediği, görmediği ve başka çocuklarından çok daha ötedeki bir çocukluktur. Elbette olmuştur. Çocukluğum, kendimin yarattığı, eve pek bağlı olmayan, sevgi görmeyen, bir çocuğun hiç bilmediği bir edebî türü yaşayan, romancıların varabileceği özel hikâyemdir. Sokaklar, evimdi. Evim, sokaklardı. Demek istediğim evden çok sokaklarda yaşadığımdır. Kendi kendime karar verirdim. Altı yaşında bir turist gibi Konya'yı gezerdim. Hemen hemen her sokakta bulunan bir yatacık, evliya kümbeti nedense beni çok ilgilendirirdi. Onlarla yakın bir akrabalık duyardım. Üzerlerinde yanan mumlar, kimi yarı, kimi küçülmüş, kimi bit-

miş... Beni aydınlatırken başka çevrelerde olurdu. Evdeki yemek zamanını unutturdum. O çocukluk beni bugün bile etkiler.” (Hülya OKUR, “Heybetli Bir Çınar” Fazıl Hüsni Dağlarca, www.haberx.com, Mart 2008; <http://www.haberx.com/Gundem-Haberleri/Ekim-2008/Fazil-Husnu-Daglarca-aramizdan-ayrildi.aspx>)

- “Ben 8 yaşındaydım, Konya’da isyan çıktığında. Bütün subayları toplamaya başladılar. Babam da yarbaydı. Eşkiyalar bastı her yeri. Teras kata dizildik. Herifler bizi tekme tokat attılar. Sağdan soldan ateş ettiler. Biz içeriye, babam da sivil giyinerek komşuya kaçtı. 3 gün sonra ordu geldi, zaft etti. Ondan sonra asılmalar başladı. Sağdakilerden 15, soldakilerden 15 aylar sürdü.” (Hülya OKUR, aynı mülakat)

- “İlk yazım Yeni Adana gazetesinde, ilk şiirim 1928 yılında Konya’daki gazetelerde yayımlandı.” (Zaman, Kültür-Sanat eki, 29.08.2002, Perşembe)

*

Rahmetli Dağlarca’nın Konya günlerini geçirdiği annesine ait ev Gazi Alemşah Mahallesindedir. Diğer bir ifadeyle Araboğlu Makası’ndaki Kadı Mürsel Camii’nin hemen arkasında. Burayı iyi bilenler hemen itiraz edebi-

lirler:

- Burada ev yok; MEDAŞ’a ait bir trafo var, diye.

Ne yazık ki doğrudur. Fazıl Hüsni’nün annesi ve kız kardeşiyle birlikte yaşadığı evi hoyrat bir kasırga yerle bir etmiştir.

Allah uzun ömürler versin, Konya’mızın şiir çınarı Feyzi Halıcı, uzun soluklu dergisi Çağrı’nın da isim babası olan Dağlarca adına bu talihsizlik için oldukça çabalasa da; çabaları bu alana, üzerinde “Fazıl Hüsni Dağlarca Müzesi” tabelası bulunacak bu evin ihyasına yetmemiştir. Bu çabalar pek de boşa gitmiş sayılmaz aslında. Trafonun demir direğine raptedilmiş, üzerinde Dağlarca’nın:

“İşirken siz
Makineyle çalışırken siz
Uyanık kalır
Aydınlığım”

mısraları hakkedilmiş küçük bir pirinç plaketle vakıta tescillenmiş olur. Hakikatte bu küçük pirinç plaket, Konya’nın itibarı ve tanıtımı adına büyük bir ayıbın da ibret vesikasıdır.

Değerli okurlarımız;

8 Ekim 2008’de yayımlanan Akademik Sayfalar’ın sayı numarasında kayma olmuştur. Buna göre

28. sayı 27,
29. sayı da 28. sayı olacaktır.

Düzeltilir, okuyucularımızdan özür dileriz.

DAVET

Namaza gidiyorum, alay dizilmiş,
İhtişamla uzuyor yollar.
Bazen davet eder kölelerim hayata vücudumu:
“Mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var...”

Vakti altın gibi serpiyorum,
Kapışıyor, genç, ihtiyar.
Suların ve kuşların sesleri yanımda sıra:
“Mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var...”

Ben ki kıtalar keşfetmişim, nesillerden,
Ben ki cihan kadar.
Gündüzün bittiği yerler karanlık:
“Mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var...”

Fazıl Hüsni DAĞLARCA